

Medikal Turizmde Teknoloji Kullanımı ve Performans Üzerine Bir Araştırma: İzmir Medikal Turizm Klinikleri Örneği

A Research on the Use of Technology and Performance in Medical Tourism: The Case of Izmir Medical Tourism Clinics

Ecem DENİZ^a ve Erhan COŞKUN^b

^a Yüksek Lisans Mezunu, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ABD, Aydın, Türkiye.

^b Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Kuşadası Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Aydın, Türkiye.

Özet

Bu araştırmanın temel amacı medikal turizm kliniklerinin kullandıkları teknoloji klinik performansına etkisinin ölçmektir.

Araştırma nitel araştırma yönteminin veri toplama tekniklerinden görüşme tekniğiyle, İzmir'deki 15 klinikle alanında uzman kişiler ile görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılarak özet tablolar çıkarılarak yapılmıştır.

Genel itibarıyla bakıldığında teknoloji kullanımının olumlu etkiler bıraktığı saptanmıştır. Medikal turizm kliniklerinden alınan görüşler üzerine, teknoloji kullanımının klinik performansı üzerinde de olumlu etkiler bıraktığı saptanmıştır.

Bu çalışmada medikal turizmde teknoloji kullanımının klinik performansı üzerinde olumlu etkiler sağladığı ve gelecekte de daha iyi seviyelere geldikçe daha da profesyonel bir etkileşim sağlanacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizm, Medikal Turizm, Klinik Performans, Teknoloji Kullanımı.

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi 25.10.2024
Kabul Tarihi 21.11.2024

Sayı Editörü

Sedat ŞAHİN

Abstract

The main purpose of this study is to measure the effect of the technology used by medical tourism clinics on clinical performance.

The research was carried out by interviewing experts in 15 clinics in Izmir with the interview technique, which is one of the data collection techniques of the qualitative research method. The data were collected with an interview form prepared by the researcher. In the analysis of the data, descriptive analysis was used and summary tables were extracted.

In general, it has been determined that the use of technology has positive effects. Based on the opinions received from medical tourism clinics, it was determined that the use of technology also had positive effects on clinical performance.

In this study, it has been concluded that the use of technology in medical tourism has positive effects on clinical performance and that a more professional interaction will be provided as it reaches better levels in the future.

Keywords: Health Tourism, Medical Tourism, Clinical Performance, Use of Technology.

Sorumlu Yazar

Ecem DENİZ
ed.ecem.deniz@gmail.com

Önerilen Atıf:

Deniz, E. ve Coşkun, E. (2024). Medikal Turizmde Teknoloji Kullanımı ve Performans Üzerine Bir Araştırma: İzmir Medikal Turizm Klinikleri Örneği. *Journal of Academic Tourism Studies*, 5(2): 179-198.

1. GİRİŞ

Sağlık turizmi, bireylerin belirli tedaviler için, zihinsel, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını geliştirmek için seyahat ettikleri bir turizm dalı olarak tanımlanmaktadır (Pessot vd., 2021). Bireyleri sağlık turizmine teşvik eden üç ana unsurun bulunduğu görülmektedir. Bunlar, uzun bekleme sürelerinden kaçınma, düşük maliyetle kaliteli tedavi almak ve diğer ülkelerdeki sağlık hizmetlerinin taleplere daha fazla yanıt vermek imkanı olarak belirtilmektedir (Park, Ahn ve Yoo, 2017; Manna vd., 2020). Bireyler sağlık turizmine sadece sağlıklarını korumak için değil, aynı zamanda güzellikleri veya ruhsal refahları için de katılım göstermektedir. Bu nedenle plastik cerrahi de tedavinin bir parçasını oluşturmaktadır (Sarker vd., 2022).

Son yirmi yılda medikal turizm gelişmiş ülkelere doğru kaydığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelere yönelik teşvik ve yatırımlar artıyor olsa da gelişmekte olan ülkelere medikal turizm ve yerel halk yaygın olarak kabul görmemektedir. Bunun nedeni medikal turizm pazarının tam olarak gelişmemiş olmasıdır (Sağ, Zengul ve Avcı, 2022). Medikal turistler için plastik cerrahi, diş hekimliği, kardiyoloji, ortopedi, kanser tedavisi, bariatrik cerrahi, genel muayene ve sağlık kontrolleri en çok tercih edilen tedaviler arasında yer almaktadır (Wang vd., 2023). Medyanın görünürlüğü son yıllarda artmakta ve bu yenilikler, bireylerin tıbbi hizmet almak için ikamet ettikleri ülkenin dışına seyahat ettiklerine dair kanıtlar sağlamaktadır. İnternet, insanların sağlık hizmetlerine erişme, bilgi alma ve tedavileri değerlendirme biçimini değiştirmektedir. İnternetin tedaviye erişimi kolaylaştırmadaki rolü konusunda artan bir farkındalık olduğu gözlemlenmektedir (Zarei, Asgharinajib ve Alipour, 2022).

Son yıllarda bireylerin sağlık hizmetlerini sınırlarının ötesinde aramasıyla medikal turizm alanının önemli bir büyüme kaydettiği görülmektedir (Davenport ve Kalakota, 2019). Bu eğilim, sağlığın sunulma ve deneyimleme biçiminde devrim yaratan teknolojik ilerlemelerle kolaylaştırılmaktadır. Teknoloji, tıbbi bakım prosedürleri de dahil olmak üzere birçok avantaj sunmaktadır (Opote, Irene ve Iwu, 2020). Ancak medikal turizm kliniklerinde teknoloji kullanımının klinik performansı üzerindeki etkisi, daha fazla araştırma ve anlayış gerektiren bir konu olmaya devam etmektedir. Medikal turizmde teknoloji kullanımı, sağlık hizmetlerinin hastalara ulaştırılma şeklini değiştirmektedir. Örneğin, teletıp, hastaların sağlık uzmanlarına uzaktan danışmasına olanak tanıyarak fiziksel olarak orada bulunma ihtiyacını ortadan kaldırmakta ve seyahat maliyetlerini azaltmaktadır (Pelegriin-Borondo vd., 2020).

Medikal turizmde teknolojinin klinik performans üzerindeki etkisinin incelenmesi önem taşımaktadır. Teknoloji pek çok avantaj sunsa da potansiyel zorluklar ve sınırlamalar da dikkate alınmalıdır (Phuthong vd., 2022). Veri güvenliği, mahremiyet, özel eğitim ve altyapı ihtiyaçları ile ilgili konular, teknolojinin medikal turizm kliniklerine kusursuz entegrasyonunu etkileyebilmektedir. Bu nedenle, medikal turizmde teknolojinin faydalarını en üst düzeye çıkaracak en iyi uygulamaları ve stratejileri belirlemek için teknoloji kullanımı ile klinik performansı arasındaki ilişkinin kapsamlı bir analize ihtiyacı bulunmaktadır (Yaqoon vd., 2021).

Bu araştırmanın temel amacı medikal turizm kliniklerinin kullandıkları teknoloji klinik performansına etkisini ölçmektedir. Temel amacın yanı sıra, araştırmanın alt amacı ise, Medikal turizm kliniklerinin kullandığı teknolojileri incelemek olarak belirlenmiştir.

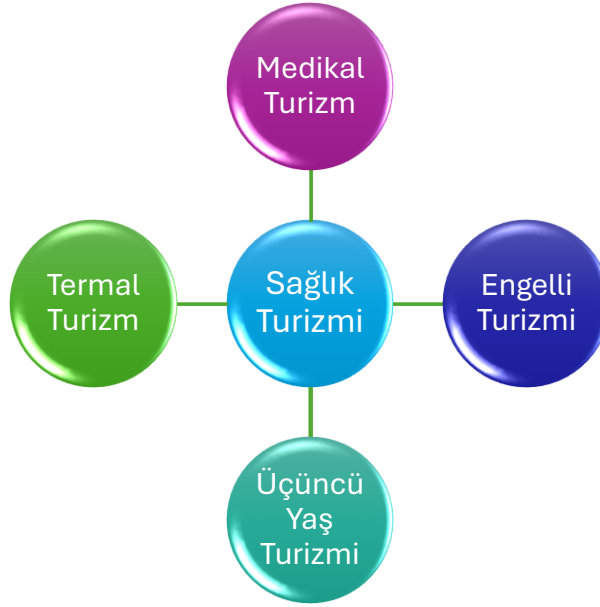
2. LİTERATÜR

2.1. Sağlık Turizmi

Sağlık hizmetleri, seyahat ve turizm, sağlıklı yaşam tarzı ve bilgi, iletişim ve teknoloji gibi diğer sektörlerle yakından ilişkili, güçlü bir sektör olarak kabul edilmektedir. Eski uygarlıklarda termal ilaçların, kaplıcaların ve kutsal tapınaklardaki banyoların iyileştirici etkilerinden bahsedilmektedir. Modern çağda hastaların iyileşmesi için zamana ihtiyaç duyulduğundan seyahat, sağlığı ve eğlenceyi iyileştirmek için geliştirilmektedir. Sağlık, seyahat, turizm ve wellness

kavramlarının birleşimi sağlık turizmi kavramını ortaya çıkarmıştır (Wong ve Hazley, 2020). Sağlık turizmi genellikle tıbbi ve sağlıklı yaşam turizmini kapsayan bir şemsiye kavram olarak kabul edilmektedir. Sağlık turizmi, fiziksel bir boyuttan daha fazlasını kapsadığı ve tıbbi veya sağlık odaklı tedavileri içerdiği için tıbbi turizmi, kişinin zihinsel ve bedensel refahını korumak, geliştirmek veya yeniden sağlamak amacıyla yerel halkın çevresi dışına düzenlediği seyahatler olarak da bilinmektedir (Salehi-Esfahani, Ridderstaat ve Ozturk, 2021).

2.2. Sağlık Turizmi Türleri

Şekil 1. Sağlık Turizmi Türleri

Sağlık turizmi dört tür şeklinde belirtilmektedir (Bulut ve Şengül, 2019). Hepsinin görülebilmesi için buradaki şekilde dört tür olarak belirtildiği görülmektedir. Bu türler, termal turizm, medikal turizm, engelli turizmi ve üçüncü yaş turizmi olarak bilinmektedir (Büyüközkan vd., 2021).

2.2.1. Termal Turizm

Dünyada sağlık turizmi ve alt bileşenlerine olan ilgi hızla artmaktadır. Termal turizm de oldukça ilgi görmektedir. Sağlığına kavuşmak veya mevcut sağlık durumunu korumak isteyenler termal turizme katılımlarını arttırmakta ve dolayısıyla talep düzeyi de artmaktadır. Artan talep, şirketleri rekabet edebilecek şekilde gelişmeye teşvik etmektedir (Timur, 2018). Termal turizmin tarihi, Roma dönemine kadar uzanan popüler bir geleneği ortaya koymaktadır. Toplum liderlerinin antik Roma ve Müslüman hamamlarını keşfetmesinden sonra kaplıcalara olan ilgisinin hızla arttığı görülmektedir. Termal tedavinin sağlık sorunu olan kişilere yönelik potansiyeli, turizm yöneticilerinin turist çekme ve turizm gelirini arttırma konusundaki ilgisini arttırmaktadır (Esiyok, Kurtulmuşoğlu ve Özdemir, 2018).

2.2.2. Engelli Turizm

Engellilere yönelik turizm aynı zamanda erişilebilir turizm olarak da bilinmektedir. Engelli ve erişilebilir turizm, görsel, işitsel, duyuşsal ve fiziksel olmak üzere erişilebilirlik ihtiyaçları olan kişilerin, evrensel tarzda tasarlanmış turizm ürün ve hizmetlerinin sağlanması yoluyla bağımsız olarak faaliyet göstermelerine olanak tanıyan işbirlikçi süreçleri içeren bir turizm türüdür (Darcy ve Dickson, 2009; Buhalis ve Darcy, 2011; Darcy, McKercher ve Schweinsberg, 2020). Engelliler için seyahat engellerini yeniden kavramsallaştırarak, erişilebilir turizmin karmaşıklığını ve engelli kişilerin seyahat ederken karşılaştıkları engellerin, kısıtlamaların ve engellerin etkilerini anlamak için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Engelliler için erişilebilir altyapı ve hizmetler aracılığıyla

turizm deneyimini kolaylaştırmak, erişilebilir turizm için kritik öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır (Qiao vd., 2022).

2.2.3. Üçüncü Yaş Turizmi

Yaşlıların ve emeklilerin gelecek yıllarını zenginleştirecek deneyimler bulmak amacıyla yakın ve uzak yerlere seyahat etmesiyle yaşlı turizminin arttığı görülmektedir. Bu eğilimlerin yalnızca demografik değişiklikleri değil aynı zamanda yaşlanmaya ve keşfetmeye yönelik sosyal tutumlardaki temel değişiklikleri de içermektedir (Klimova, 2018). Yaşlıların daha büyük çocukları ve ev işleri konusunda daha az sorumluluğu olduğundan, yaşamın ilerleyen dönemlerinde tatile çıkmaları daha kolay hale gelmektedir. Genç, maceracı bir ruhla bağlantı kurmaya yardımcı olan seyahatin gelişiminden artık bir özgürlük ve esneklik duygusu görülebilmektedir (Stončkaitė, 2022).

2.2.4. Medikal Turizm

Kaliteli sağlık arayışıyla yurtdışına seyahat etmek yeni bir talep değildir. 18. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla kadar gelişmekte olan ülkelerden durumu elverişli olan hastalar tedavi için Amerika ve Avrupa'daki hastaneler gelmekteydi. Ancak bu durum 20. yüzyılın sonlarına doğru tam tersine dönmeye başladığı görülmektedir. Ulaşım ve iletişim teknolojilerin gelişmesiyle birlikte 21. yüzyılda daha az gelirli hastaların tıbbi tedavi için gelişmekte olan ülkeleri tercih etmeye başlaması önemli derecede artmıştır (Fetscherin ve Stephano, 2016). Günümüzde pek çok birey cerrahi bakım, tıbbi ve diş tedavisi almak için seyahat ederken aynı zamanda tatilini de yapmaktadır. Genel bir tanımla turizm, dinlenme, keyif alma ve boş zaman amacıyla bireylerin ikamet ettikleri yer dışındaki destinasyonlara seyahat etme ve konaklama faaliyetlerini ifade etmektedir. Ancak küreselleşmenin getirdiği yeni dönemde bireylerin yaşam tarzı hızla değişerek özel ilgi turizmini oluşturmaktadır. Bu sebeple turizm ve sağlığın birleşmesi ile sağlık turizmi tercih haline gelmiştir (Wang, 2012).

Medikal turizmde diş hekimliği, plastik ve estetik cerrahi, kardiyoloji, obezite cerrahisi, ortopedik cerrahi, yardımcı üreme, organ ve doku nakli ve göz ameliyatlarından oluşturmaktadır (Lunt ve Carrera, 2010). Medikal turizm oldukça büyük bir potansiyele sahiptir. Medikal Turizm Endeksi raporuna göre medikal turizm pazarının yıllık %25 oranında büyümesi beklenmektedir. Ancak bu rakamların 2025 yılında kadar üç trilyon dolara ulaşması ön görülmektedir. Dolayısıyla bu durum, küresel medikal turizm endüstrisindeki rekabet düzeyini arttırmakta ve özellikle Güneydoğu Asya bölgesi olmak üzere daha fazla gelişmekte olan ülkeler, rekabet düzeyini arttırmaktadır (Cham vd., 2020). Büyüyen medikal turizm pazarında, hasta memnuniyetini, güvenliğini ve refahını sağlamak için eğitim, destek ve hasta bakımı yoluyla hastaların güçlendirilmesi, hasta güvenliğini memnuniyetini ve refahını sağlamak için şarttır. Hastaların bilinçli kararlar alması ve sağlık hizmeti yolculuğu boyunca güvenli bir şekilde ilerlemesi için ihtiyaç duyduğu bilgi, destek ve kaynakları sağlayarak hasta deneyimini iyileştirebilmekte ve medikal turizm bakımının kalitesini arttırabilmektedir (Hadian vd., 2021).

2.3. Sağlık Turizminde Teknoloji Kullanımı

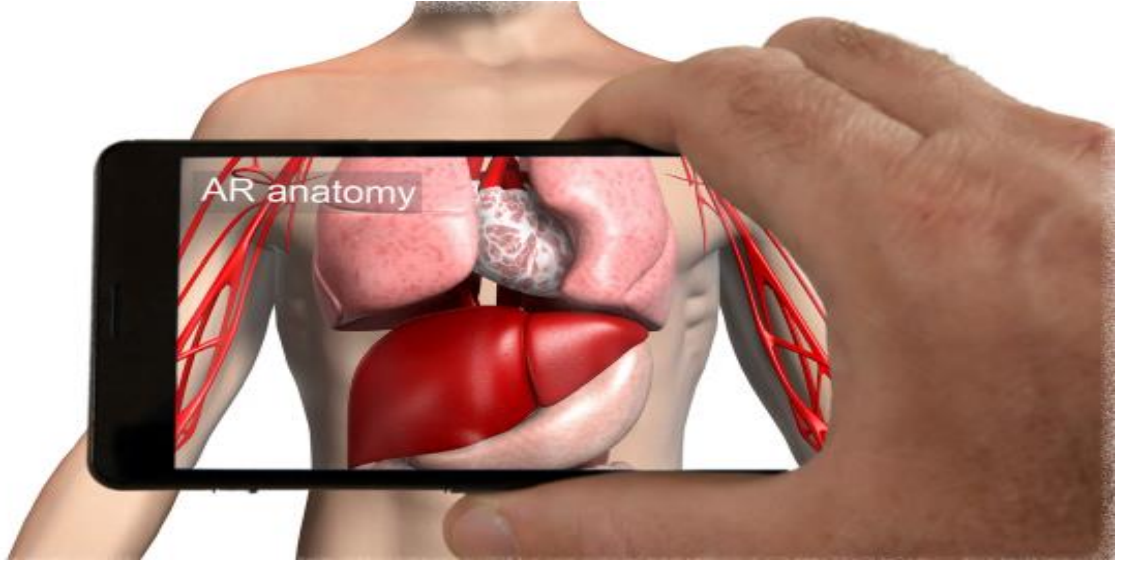
Teknoloji, sağlık turizmin performansının artırılmasında ve iyileştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Teletıp, CRM'ler ve gelişmiş teşhis araçları gibi sağlayıcılarının dünya çapındaki hastalara yüksek kaliteli, uygun maliyetli hizmetler sunmasına olanak tanımaktadır. Sağlık alanında ileri teknolojiler entegre edildiğinde uzaktan bakım yöntemleri yıllar geçtikçe ön plana çıkmakta ve coğrafi sınırlar ortadan kalkmaktadır (Najjari vd., 2021).

Resim 1. Sağlık Turizminde Teknoloji
Kaynak: (Weasemedium, 2024)

İlerleme ve yenilik hızıyla karakterize edilen bir çağda, sağlık ve teknolojinin birleşimi umut ve tehlikenin simgesidir. Modern tıptan günlük sağlık hizmetlerine kadar bu iki alanın birleşimi, sağlık hizmetleri ortamını yeniden şekillendirmekte ve bireylere sağlıklarını daha iyi kontrol etme gücü vermektedir (O'Rourke, Oortwijn ve Schuller, 2020). Sağlık hizmetleri ve teknolojinin yakınması çok çeşitli alanları kapsamakta ve sağlık hizmetlerinin, hasta sonuçlarının ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yardımcı olmaktadır. Sağlık sorunlarının aşılması, sağlık hizmetlerine erişimin artırılması ve kapasitenin artırılması amacıyla teknolojik araç ve teknikler kullanılmaktadır (Taylor vd., 2020). Küresel dijital sağlık pazarının 2021 yılında %31,1 oranında büyüyerek 2027 yılında 508,8 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. 2020-2025 dönemi için küresel dijital sağlık stratejilerini başlatmaktadır. Dijital sağlık bu şekilde konumlanırsa mobil bağlantının ufku değiştirdiği gelişmekte olan ülkelerin ekonomisine katkı sağlayacaktır. Tıbbi cihazlar, sağlık hizmetleri müdahaleleri, sağlık yönetimi ve iyileşme için büyük veri analitiği, veri yönetimi ve siber güvenlik, tedarik zinciri bütünlüğü, dijital kimlik güvencesi, veri güvenliği için bir blockchain, teslimat dronları, veri toplama ve hasta yönetimi, giyilebilir cihazlar ve daha pek çok şey bulunmaktadır (Thomason, 2021). Teknolojinin sağlık turizmine sağladığı en büyük faydalardan biri, coğrafi kısıtlamalara maruz kalmadan üst düzey tıbbi uzmanlığa erişimdir. Teletıp platformları, hastaların kendi evlerinin rahatlığında alanında uzman danışmalarına olanak tanıyarak, maliyetli ve zaman alıcı uluslararası seyahat ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. Bu, hastaların tedavi seçenekleri hakkında bilinçli kararlar almasına yardımcı olmakta ve dünya çapındaki sağlık hizmeti sağlayıcıları arasındaki iş birliğini teşvik etmektedir (Pilkington, 2017).

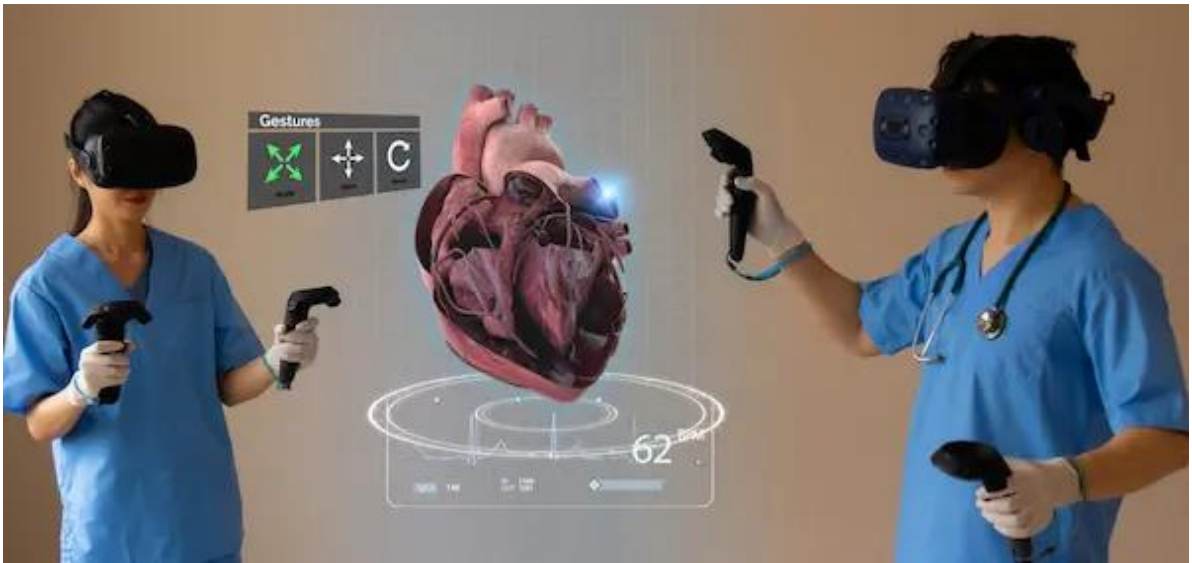
Arttırılmış gerçeklik (Augmented Reality) gerçek dünyanın fiziksel ortamının, bilgisayar tarafından oluşturulan sanal bilgilerin eklenmesiyle zenginleştirilmiş, doğrudan veya dolaylı, gerçek zamanlı görünümü olarak tanımlanmaktadır. AR hem etkileşimli hem de üç boyutlu kaydedilmekte ve gerçek ve sanal nesnelere birleştirmektedir (Carmigniani ve Furht, 2011). Birçok sektörde de kullanıldığı gibi AR teknolojisi sağlık hizmetlerinde de kullanılmaktadır.

Resim 2. Sağlık Eğitiminde AR Teknolojisi
Kaynak: (Boz, 2019)

Tedavi, wellness ve bakım hizmetleri için çeşitli destinasyonlara yapılan gezilerden oluşan sağlık turizminin önemli ölçüde gelişmiş olduğu görülmektedir. Sağlık hizmetlerinin artan maliyeti, bilgiye daha iyi erişim ve bütünsel sağlığa daha iyi erişim ve bütünsel sağlığa daha fazla odaklanma gibi faktörler, sağlık merkezli seyahat deneyimlerine olan talebi önemli ölçüde arttırmaktadır. AR teknolojisi, yolculuğun her aşamasında interaktif, kişiselleştirilmiş ve bilgilendirici müdahaleler sunarak sağlık turizmi deneyimini geliştirmeye hazır olarak öne çıkmaktadır (Farooq, Reshi ve Farooq, 2024).

Mevcut sanal gerçeklik (Virtual Reality) teknoloji, VR kulaklıkları adı verilen başa takılan ekranları (HMD'ler) içermektedir. Bu, kullanıcıların gerçek dünyayı bloke etmelerine ve kendilerini sanal dünyaya kaptırmalarına olanak tanımaktadır. Sanal dünya ve sanal ortam gibi terimler sıklıkla sanal gerçeklik bağlamında kullanılmaktadır. Sanal dünya, paylaşılan ve simüle edilmiş alanlar sunan özel bir avatar türü (çok kullanıcı) olarak temsili edilen sakinleri ifade etmektedir. Sanal ortam, gerçek araçların, nesnelerin ve süreçlerin yazılım temsillerini görüntülemek ve bunlarla etkileşimlerini görüntülemek ve bunlarla etkileşim kurmak için kullanılan bir bilgisayar arayüzüdür (Wohlgenannt, Simons ve Stieglitz, 2020). Sanal gerçekliğin popülaritesinin son yıllarda arttığı görülmektedir.

Resim 3. Sanal Tıbbi Eğitim
Kaynak: (Healthcarebusinessclub, 2024)

Küresel sağlık teknolojileri pazarının değeri şu anda 2,7 milyar dolar civarında ve 2027 yılına kadar üç katına çıkması beklenmektedir. Eğitim programları, psikoterapi, ağrı yönetimi, rehabilitasyon, çalışma ve dinlenme gibi sağlık konularında VR uygulamaları kullanılmaktadır (Abbas vd., 2023). Sanal gerçeklik teknolojisi ilerlemeye ve daha erişilebilir olmaya devam ettikçe, VR teknolojisinin sağlıklı yaşam turizmine entegrasyonu seyahati yeniden tanımlama potansiyeline sahiptir. Teknoloji, sağlık hizmetleri ve turizmin bu kombinasyonunu benimseyen sağlık hizmetleri sınır tanımamakta, herkes için kapsayıcı ve teşvik edici bir deneyim sunmaktadır (Mäkinen ve diğerleri, 2022).

Yapay zeka terimi ilk olarak 1956 yılında McCarthy tarafından ortaya atılmış ve "Akıllı Makineler Yapma Bilimi ve Mühendisliği" olarak tanımlanmıştır. Yapay zekanın ortaya çıkışından bu yana tarihinde başarı döngüleri ve başarısızlık dönemleri oluşturmuştur. Ancak son yıllarda farklı formatlarda büyük miktarda veri üretiminin artması nedeniyle yeni teknolojilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü bu eğilim, artan güç ve bilgisayar işleme teknolojisi de dahil olmak üzere teknolojik gelişmelerin hızlanmasına yol açmaktadır (Borges vd., 2021).

Resim 4. Sağlık Turizminde Yapay Zeka

Kaynak: (Saglikteknoloji, 2024).

Yapay zekanın sağlık sektöründe kullanılması sağlık turizmine yeni bir alan açmaktadır. Yapay zekanın büyük miktarda veriyi analiz etme, kalıpları tanıma ve yüksek hassasiyetle karar verme yeteneği sayesinde sağlık ve turizm sektörleri için uygun olduğu kanıtlanmaktadır. Bu kombinasyon, yapay zekanın yalnızca tıbbi hizmetlerin kalitesini arttırmakla kalmayıp aynı zamanda tüm hasta deneyimini dönüştürdüğü yeni bir sağlık turizmi modeli yaratmaktadır (Chen, 2020). Sağlık turizmi pazarı büyümeye devam ettikçe ve uygun fiyatlı ve kaliteli sağlık hizmetlerine olan talep arttıkça yapay zekanın rolü daha da artmaktadır. Sağlık turizmi ekosistemindeki paydaşlar, yapay zekanın gücünden yararlanarak inovasyon, verimlilik ve hasta bakımında yeni fırsatlar yaratmaktadır (Sharma, 2024).

2.4. Klinik Performansı

Klinik performansı kalitesinin hasta memnuniyet ve katılımı üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Güçlü iletişim becerileri ve şefkat gösteren doktorlardan bakım alan hastaların,

bakım yolculukları boyunca kendilerini değerli, saygı duyulan ve güçlenmiş hissetme olasılıkları daha yüksektir. Düzenli klinik performans güvenini arttırmakta, ilişkiyi güçlendirmekte ve hasta deneyimini iyileştirmektedir (Kim vd., 2019). Klinik performans, bir sağlık kuruluşunun itibarının ve hayatta kalmasının sağlamlasında önemli bir rol oynamaktadır. Klinik kaliteye değer veren ve destekleyen hastanelerin, kliniklerin ve sağlık kuruluşlarının üstün yetenekleri çekme ve elde tutma, onları onurlandırma ve ödüllendirme, hastaların ve paydaşların güvenini kazanma olasılıkları daha yüksektir (Koo vd., 2018). Klinik performansının karmaşık ortamda gezindikçe, kaliteye ulaşmanın ve bunu sürdürmenin bir varış noktası değil, bir yolculuk olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Öğrenmeyi, mesleki gelişimi ve kaliteyi geliştirmek için daha fazla etkileşime ihtiyaç vardır. Doktorları tam potansiyellerine ulaşmaları için destekleyen, güçlendiren ve ilham veren işbirlikçi, açık bir ortam içermektedir (Lee ve Shin, 2020).

Klinik performans modern tıbbın temel taşıdır. Doktorların, kurumların değerlendirildiği ve hasta sonuçlarının değerlendirildiği bir ölçüdür. Ancak önem, basit metriklerin ve istatistiklerin ötesine geçmektedir. Klinik performans dünyasının derinliklerine indikçe, etkisinin bireysel hastanın sınırlarını aştığı görülmektedir. Ayrıca, iyi bir klinik performansının dalgalı etkileri hem mikro hem de makro düzeyde sonuçlarıyla birlikte tüm sağlık sistemini etkilemektedir (Schmutz, Meier ve Manser, 2019). Düşük maliyetli klinik müdahaleler hasta deneyimini ve sonuçlarını etkileyebilmektedir. Bir doktorun hastayı doğru bir şekilde muayene etme, tedavi etme ve bakım sağlama becerisi, iyileşme ile bozulma, konfor ile acı ve yaşam ile ölüm arasındaki fark anlamına gelebilmektedir (Goudelocke vd., 2023). Klinik performans kalitesinin hasta memnuniyeti ve katılımı üzerinde önemli bir etkisi vardır. İyi iletişim becerileri ve şefkat sergileyen doktorlar tarafından bakım gören hastaların, sağlık hizmetleri yolculukları boyunca kendilerini değerli, saygı duyulan ve güçlenmiş hissetme olasılıkları daha yüksektir. Klinik tutarlılık güvenini arttırmakta, ilişkileri güçlendirmekte ve hasta deneyimini iyileştirmektedir (Alberts vd., 2021).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı medikal turizm kliniklerinin kullandıkları teknoloji klinik performansına etkisini ölçmektedir.

Temel amacın yanı sıra, araştırmanın alt amacı ise, Medikal turizm kliniklerinin kullandığı teknolojileri incelemek olarak belirlenmiştir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Teknoloji kullanımının medikal turizm kliniklerinin performansını nasıl etkilediğini detaylı araştırmak üzere nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda, araştırmanın temel amacına ulaşılabilmesi ve daha detaylı veriye ulaşılabilmesi için nitel araştırma yönteminin daha uygun olduğu görülmüştür. Bu nedenle teknoloji kullanımının, performansı nasıl etkilediğinin daha iyi algılanması için nitel araştırma yapılması uygun görülmektedir.

3.3. Evren ve Örneklemin Belirlenmesi

Araştırmanın uygulama aşamasına geçebilmek için üzerinde çalışılacak grubun belirlenmesi gerekmektedir. Evren, araştırmaya konu olan tüm bireyleri, olayları ve nesnelere ifade etmektedir. Araştırma sonuçlarının kullanılabilmesi veya genellenebileceği grubu yansıtmaktadır (Neves, Tan ve Amaral, 2022). Araştırmalarda, araştırmacının kısıtlarına göre ideal evren ve kısıtların dikkate alındığı, örnekleminde içinde bulunduğu gerçekçi evren olarak ikiye ayrılmaktadır (Altunışık ve diğerleri, 2007). Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın ideal evreni Türkiye'deki medikal turizm klinikleri, gerçekçi evreni ise İzmir'deki medikal turizm kliniklerinden oluşmaktadır.

Araştırmada istenilen sonuca ulaşmak için bazı kriterler belirlenmiştir. Nitel araştırma veri toplama sürecinin zaman alıcı ve doktorların yoğunluğundan dolayı araştırmanın gerçekçi evrenini oluşturan İzmir'deki medikal turizm klinikleri arasında seçim yapılması gerektiği belirlenmiştir. Bu sebeple örneklem belirlemek gerekmiştir. Örneklem, evrene nispeten daha az sayıda bireylerden oluşan ve hakkında araştırmalar yapılan, ilgili evrenden belirli kurallara göre seçilen ve evreni temsil etmeye yetkili olan grubu kapsamaktadır (Yıldız, 2017).

Araştırmada, ölçüt örnekleme ve kar topu örnekleme tekniği olarak iki tür örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması anlamına gelmektedir (Marshall ve Rossman, 2014). Kar topu örnekleme ise, genellikle nadir görülen durumları incelemede bir bireyle temas kurulmasından sonra, bu bireyin yardımı ile bir diğer bireyle görüşüp zincirleme örnekleme oluşturma işlemidir (Kılıç, 2013).

Genel olarak belirlenen kriterler doğrultusunda ideal evren İzmir'deki 30 klinik olarak görülmekte fakat ölçüt örnekleme ile birlikte ideal evren olarak 20 kliniğe düştüğü görülmektedir. İzmir'deki medikal turizm klinikler kar topu örnekleme ile yönlendirmeler doğrultusunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme tekniği ile randevu alınan 20 klinikten dönüş sağlayan, farklı branşları kapsayan 15 klinik ile görüşme yapılmıştır.

3.4. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplamada nitel araştırmalarda veri toplama tekniği olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, nitel araştırmalarda kullanılan bir veri toplama tekniğidir. Görüşme, bilgi toplamak amacıyla yapılan bir sohbetir. Temel olarak görüşme, bir konuyu veya durumu inceleyerek insanların duygu ve düşüncelerini anlama eylemidir (Dömbekci ve Erişen, 2022). Bu nedenle daha kapsamlı bir veri elde edebilmek için görüşme tekniği tercih edilmiştir.

3.4.1. Görüşme Tekniği

Bu araştırmada medikal turizmde teknoloji kullanımının klinik performansa ne gibi etkileri olduğunu ortaya çıkarabilmek için belirlenen sorular ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniği, temel bilgileri toplamak için bilinçli bir çabayı içermektedir. Bu yaklaşımda, araştırma süreci bir madencinin değerli madenleri arama işine benzetilmektedir. Bazı kaynaklar bu yöntemden röportaj veya mülakat olarak bahsetmektedir. Bu tanıma göre görüşme, iki veya daha fazla kişi arasında belirli bir amaç düşünülerek yürütülen bir konuşma biçimidir (Dömbekci ve Erişen, 2022).

Bu araştırmada elde edilen bilgileri üst düzeye çıkarabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme kullanılarak görüşme sorularının yanı sıra katılımcıların görüşme gidişatına göre farklı sorularda iletilmiştir. Görüşmeler, yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak üç gruptan oluşmaktadır. Bu yöntemler, katılımlara veya araştırılan olguların içeriğine bağlı olarak araştırmacı tarafından belirlenmektedir (Langley ve Meziani, 2020). Yarı yapılandırılmış görüşme, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir araştırma yöntemidir. Aynı zamanda keşfedici görüşme olarak da tanımlanmaktadır. Yapılandırılmış görüşmede sınırlı sayıda soru bulunurken, yarı yapılandırılmış görüşme, görüşülen kişilerin söylediklerine göre görüşme sırasında yeni soruların oluşmasına olanak tanımaktadır (Ruslin ve diğerleri, 2022).

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Geçerlilik ve güvenilirliğin, tüm nitel araştırmacıların bir çalışmayı tasarlarlarken, sonuçları analiz ederken ve araştırmanın kalitesini değerlendirirken dikkate alması gereken faktörler olduğunu belirtmektedir. Nitel araştırmalarda dürüstlük, araştırmanın kalitesini sağlamak için kullanılan verilere, yorumlara ve yöntemlere duyulan güveni göstermektedir. Araştırmada güvenilirlik, nesnellik, tutarlılık, uygulanabilirlik veya aktarılabilirlik temel kalite kriterleri olarak kabul edilmektedir (Kayabaşı ve Demirağ, 2023).

Bu araştırmada, geçerlilik ve güvenilirlik sağlanabilmesi için pilot çalışma yapılmıştır. Soruların geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi için alanında çalışmalar yapan 5

akademisyenin görüşlerine başvurulmuştur. Veri kaybına uğramamak adına görüşmelerin ses kaydına alınması araştırmanın güvenilirliğini artırmıştır. Soru formu hazırlanırken ana temalar belirlenmiş ve bu temalar oluşturulurken literatürde yapılan araştırmalardan faydalanılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

3.6. Verinin Toplanması

5 Nisan 2024 itibarıyla Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı tarafından paylaşılan sitede, sağlık turizmi yetki belgesine sahip sağlık merkezleri incelenmiştir. Araştırmanın zaman alıcı ve maliyetinin yüksek olması sebebiyle İzmir’de bulunan kriterlere uyumlu, ulaşılabilen klinikler üzerinden, 15 katılımcı araştırma örnekleme olarak belirlenmiştir.

Sağlık Turizmi Daire Başkanlığında paylaşılan belgelerden adres ve iletişim bilgilerine ulaşılmıştır. İletişim telefonları aranarak kişiler ile iletişime geçilmiş ve 38 randevu talep edilmiştir. 23.05.2024 tarihinde pilot görüşme, 24.05.2024 ve 13.06.2024 arası diğer görüşmeler yapılmıştır. Araştırma verisi 15 ayrı merkezden 15 kişi ile yapılan görüşme sonucunda elde edilmiştir.

3.7. Verinin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler betimsel analiz kullanılarak düzenlenmiş ve yorumlanarak daha anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmalarda veri analizi en önemli adımı ifade etmektedir. Bunun nedeni, veri analizinin olguları tanımlama, sınıflandırma ve kavramların birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu açıklama süreci olmasını belirtmektedir (Çelik, Baykal ve Memur, 2020). Betimsel analiz, çeşitli veri toplama yöntemlerinden elde edilen verilerin belirlenen temalara göre özetlendiği ve yorumlandığı bir nitel veri analizi türüdür. Bu tür analizlerde araştırmacılar, sıklıkla görüşme yaptıkları veya gözlemledikleri kişilerin görüşlerini yansıtacak şekilde doğrudan alıntılara yer vermektedir (Özdemir, 2010).

4. BULGULAR

Yapılan araştırmanın sonucunda medikal turizm kliniklerinde teknoloji kullanımının klinik performansına etkisine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular teknoloji kullanımının klinik içi etki alanları doğrultusunda belirlenmiştir. Katılımcıların fikirleri, kullanılan teknolojiler, gelecek önerileri gibi performansı etkileyen faktörler ortaya çıkarılmış ve buna ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bulgular özet tablolar ve açıklamalar şeklinde sunulmuştur.

4.1. Kullanılan Teknolojik Araç ve Uygulamalara İlişkin Bulgular

Tablo 1’de belirtildiği gibi görüşülen kliniklerin kullandıkları teknolojik araçlar ve uygulamalara ilişkin bulgulardan bahsedilmiştir. Uygulamalardan ziyade araç bilgisi vermeyi tercih etmişlerdir. Katılımcıların genel durumuna bakıldığında uygulama kullanımının araç kullanımına göre daha az olduğu tespit edilmiştir. Görüşmeler esnasında kullanılan teknolojilerin çok fazla olduğunu belirten bazı katılımcılar sadece branşlarına özgü kullandıkları teknolojilerden bahsettikleri görülmüştür.

Tablo 1. Kullanılan Teknolojik Araç ve Uygulamalar

ANA TEMA	ALT TEMA	KATILIMCI
	Ultrasonografi, Doppler, Bilgisayarlı Tomografi, MR, Endoskopi Cihazı, Mamografi, Konveksiyonel Grafi, Solunum Fonksiyon Testi, Respiratör, EKG, Biyokimya Cihazı ve Hemogram Cihazı	İH1
	Laparoskopik Cihazlar, Endoskopi ve Gastroskopi	GC1
	Ultrason, Üç Boyutlu Ultrason ve Dört Boyutlu Ultrason	KD1
	Anestezi Cihazı, Ultrasonlar, Monitörler ve Sinir Stimülatörleri	AR1

Kullanılan Teknolojik Araç ve Uygulamalar	Endoskopi Cihazı, Laringoskopi Cihazı, Kulak Aspiratörü, Odyometri Cihazı, Timpanometri Cihazı, Kulak Mikroskopi ve Stroboskopi Cihazı	K1
	DHI ve Safir FUE Yöntemi	SE1
	Photoshop Uygulamaları	PE1
	Lazer Cihazları, Epilasyon Cihazları, Leke Tedavileri için uygulanan Cihazlar, Liposuction Cihazları, Kameralar ve Koter Cihazları	PE2
	Fraksiyonel Lazer, Liposuction Lazer ve J Plazma	PE3
	Otorefraktometre Cihazı, Biyomikroskop ve Bilgisayarlı (Glokom) Göz Tansiyon Ölçüm Cihazı	G1
	CRM programı, 3D Modelleme Uygulaması	ST1
	G5 Cihazı, Kapıtansyon Cihazı, Cilt Bakım Cihazı, Epilasyon Cihazı, Ultrason, Mobil Ultrason, Teletıp Uygulamaları ve CRM Programı	KY1
	MR, BT, Radyojel Cihazlar	ST2
	Diş Beyazlatma Cihazı, Tarayıcıyla Ölçüm Cihazı, CAD CAM, 3D Dental Uygulamalar	D1
	Panoramik Cihazlar, Ağız İçi Tarayıcı, Endomotor ve RVG Cihazları	D2

4.2. Hasta Güvenliği ve Memnuniyetini Artırmak için Kullanılan Teknolojik Uygulamalara İlişkin Bulgular

Tablo 2’de belirtildiği üzere katılımcıların hasta güvenliğini ve memnuniyetini artırabilmek için yararlandıkları teknolojik uygulamalara ilişkin bulgulardan bahsedilmiştir. En çok vurgulanan nokta hasta güvenliğini sağlayan KVKK kurallarını göz önünde bulundurarak hasta kayıt sistemleri olduğu görülmüştür. Bu sayede daha çok güven verdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2. Hasta Güvenliğini ve Memnuniyetini Artırmak için Kullanılan Teknolojik Uygulamalar

ANA TEMA	ALT TEMA	KATILIMCI
Hasta Güvenliği ve Memnuniyeti	Radyasyondan koruyan zırh giydirme	İH1
	Zırh giydirme, Elektronik kayıt sistemi	GC1
	Elektronik kayıt sistemi	KD1
	Elektronik kayıt sistemi	AR1
	Sosyal medya, Google ve doktor takvimi sitesi	K1
	Kişiyeye özel tek kullanımlık cihaz kullanımı	SE1
	Estetikte ultrason yöntemi	PE1
	Kullanılan cihaz türlerinin kalitesi	PE2
	Sosyal Medya	PE3
	Kullanılan cihaz kalitesi, internet sitesi ve canlı destek sistemi	G1
	CRM sistemleri kullanımı ve sosyal medya	ST1
	Cihazların bakımının sağlanması, doktor takvimi uygulaması, Google anketler	KY1
	Sosyal güvenlik, ATP ile randevu, Tedavi sonrası görüşmelere devam edilmesi	ST2
	CRM uygulamaları kullanımı	D1
	Panoramik cihazlarda kurşun oda kullanımı, Herhangi bir risk durumunda film çekmemek	D2

Tablo 2’de Katılımcılar hasta güvenliğini ve memnuniyetini sağlayabilmek için kullandıkları uygulamalar ve işlemlerden bahsetmektedir. Katılımcı İH1 ve GC1 hastaları radyasyondan korumak için zırh giydirdiklerinden bahsetmektedir. GC1, KD1 ve AR1 hastaların bilgi güvenliğini muhafaza edebilmek için elektronik kayıt sistemi kullandıklarını belirtmektedir. K1, PE3 ve ST1 hastalara güven sağlayabilmek için yaptıkları işlemleri sosyal medya uygulamalarını kullanarak

paylaştıklarını söylemektedir. K1 ve KY1, sahte yorumlara yer verilmeyen doğru işlemler ve randevu sistemine sahip olan doktor takvimi uygulamasını kullandığını bu sayede hastaların doğru yönlendirildiğinden söz etmektedirler. Aynı zamanda KY1, Google anketten yararlanarak hasta fikirlerine de önem verdiği için bahsetmektedir. SE1 kişiye özel tek kullanımlık cihaz kullanımı sağlayarak hasta güvenliği ve memnuniyetini üst düzeye çıkardığından bahsetmektedir. PE1, estetik işlemlerinden eski yapılan bir işlem var ise tespit etmek için ve başka dokulara zarar vermemek adına mobil ultrasonlar kullandığını belirtmektedir. PE2, plastik cerrahide kullanılan cihazların önemini vurgulayarak, kullandıkları cihazların kalitesine oldukça önem verdiklerini belirtmektedir. ST1 ve D1, hastaları otomatik olarak doğru bilgilendirmek için CRM sistemlerini kullandıklarını söylemektedir. ST2, sosyal güvenliğe önem verdiklerini ve kendi sistemleri olan ATP ile randevu sistemlerini kullandıkları belirtmektedir. D2, herhangi bir risk durumundan hastalara radyasyon vermemek adına film çekmediklerini belirtmektedir.

4.3. Teknolojik Kullanımındaki Avantaj ve Dezavantajlara İlişkin Bulgular

Medikal turizmde teknoloji kullanımının sağladığı avantajlar ve dezavantajlar bulunmaktadır. Tablo 3'te görüldüğü üzere görüşülen kliniklerin belirttiği avantaj ve dezavantajlar sıralanmaktadır.

Tablo 3. Teknoloji Kullanımındaki Avantajlar ve Dezavantajlar

ANA TEMA	ALT TEMA		KATILIMCI
	Avantaj	Dezavantaj	
Teknolojik Kullanımındaki Avantaj ve Dezavantajlar	Hızlı tanı koyma ve tetkiklerin tamamlanması	Teknolojik Araç Arızaları	İH1
	Yapılan işlemlerin kısalması ve kolaylaşması	Teknolojik Araç Eksikliği	GC1
	Tanı ve tedavide kolaylık sağlanması	Teknolojik Araç Kullanımı Alışma Süreci	KD1
	Zaman kazandırması	Teknolojik Araç Arızası, Yedek Parça Eksikliği	AR1
	Doğru tanı ve tedavi işleminin sağlanması	Teknolojik Araç Arızası, Elektrik Kesintisine bağlı kullanımın durması,	K1
	Süre kısalması ve pratiklik sağlanması	Maddiyat	SE1
	Damardan uzaklaşmamızı sağlayan damar tıkaçı mobil ultrasonlar	Photoshop halinin aynısının listenmesi	PE1
	Kısa ve kolay işlem sağlanması	Teknolojik Araç Arızaları	PE2
	Ameliyat süresinin kısalması ve iyileşme hızının artması	Sosyal medyadaki sahte görüntüler, teknolojik cihazların abartılı tanıtılması	PE3
	Hızlı, sağlıklı ve net sonuçlar almayı sağlanması	Teknolojik cihazların insan vücuduna zararı ve arızaları	G1
	Zaman kazandırması, hızlı ve başarılı işlem sağlanması	Teknik Sorunlar	ST1
	Yapılan bütün işlemlerin hızını artırması, zaman kazandırması	Özgün olmanın azalması	KY1
	Tedavi süresi kısaltması, işlemlerin hızlı sonuç vermesi	Herhangibir dezavantajı olduğunu düşünmüyorum	ST2
	Tedavi süreci ve işlem hızı	Maddiyat, alışma süreci, eğitim	D1
İşlemlerin hızlı yapılması	Maddiyat	D2	

Tablo 3'te katılımcılar teknoloji kullanımının avantaj ve dezavantajlarından bahsetmektedir. Katılımcıların birçoğu teknoloji kullanımının hızlı tanı ve tedavi için oldukça avantaj sağladığından söz etmektedir. Katılımcılar işlemlerin bu denli hızlı olmasını teknolojinin sağladığını hem hasta hem doktor tarafından memnuniyet getirisi olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcıların neredeyse tamamı işlemlerin hemen tamamlanmasının oldukça zaman kazandırdığını belirtmektedir. Katılımcı PE1, estetikte teknolojinin önemli bir avantaj sağladığından söz etmektedir. En önemli avantajının damardan uzaklaşmasını sağlayan damar tıkaçıcı mobil ultrasonlar olduğunu belirtmektedir. Katılımcı İH1, AR1, K1, PE2 ve G1 teknolojinin dezavantajları olarak teknolojik cihazların olası arızalarından bahsetmektedirler. Teknolojik cihazların arızaları, işlemleri yavaşlatacağından dolayı, avantaj olan teknoloji olası arızalarla birlikte dezavantaj haline geldiğinden söz etmektedirler. Aynı zamanda GC1 ve AR1, teknolojik araçların eksikli ve yedek parça eksikliklerinin büyük bir dezavantaj sağladığını belirtmektedir. SE1, D1 ve D2, özellikle yeni teknolojik cihazların oldukça yüksek fiyatlı olmasından kaynaklı, temin edilemeyen araçların kliniklere dezavantaj sağlayacağını belirtmektedir. PE1, estetikte kullanılan Photoshop uygulamalarında gösterilenin birebir aynısının istenmesinin işlemlerinde oldukça dezavantaj sağladığından söz etmektedir. Diğer katılımcıların aksine ST2 teknolojinin herhangi bir dezavantajı olduğunu düşünmediğini belirtmektedir.

4.4. Medikal Turizm Kliniklerinde Teknoloji Kullanımının Klinik Performansa Etkisine İlişkin Bulgular

Tablo 4'te belirtildiği gibi klinik performansının toplu bir şekilde etkilerinden bahsedilmektedir. Gelire etkisi, çalışan verimliliği, rekabet avantajı ve klinik performans etkisine aynı tablo üzerinde yer verilmiştir. Medikal turizmde teknoloji kullanımının klinik performansına etkisi görüşmelerden alınan cevaplara göre genelde olumlu etkiler şeklinde bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 4. Medikal Turizm Kliniklerinde Teknoloji Kullanımının Klinik Performansına Etkisinin Bulguları

ANA TEMA	ALT TEMA				KATILIMCI
	Gelire Etkisi	Çalışan Verimliliği	Rekabet Avantajı	Klinik Performansı	
Teknoloji Kullanımının Klinik Performansa Etkisi	Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	Teknolojik cihazların klinikte birçoğunun bulunması	Olumlu etkiler	İH1
	Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	Kullanılan teknolojilerin üst düzey olması	Olumlu etkiler	GC1
	Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	Yeni teknoloji kullanımı	Olumlu etkiler	KD1
	Geliri Artırır	Yeterli Bilgiye Sahipse Artırır	Bölgesel uyuşturmayı ultrason ile yapma ve iş kolaylığı	Olumlu etkiler	AR1
	Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	Radyo frekans cihazı ile lokal ameliyat gerçekleştirmek	Olumlu etkiler	K1
	Geliri Artırır	Yeterli Bilgiye Sahipse Artırır	VIP çalışma sistemi, Kalite farklı	Olumlu etkiler	SE1
	Geliri Artırmaz	Verimliliği Artırmaz	Doğru tanıtma ve kalite	Olumsuz etkiler	PE1
	Cihaz Kullanımına Göre Artırır	Verimliliği Artırır	Kullanılan teknolojinin iyileşme süresini kısaltması ve daha rahat geçirmesi	Olumlu etkiler	PE2
	Geliri Artırır	Yeterli Bilgiye Sahipse Artırır	J plazma cihazının kullanılması	Olumlu etkiler	PE3
	Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	No touch VR cihazı kullanımı	Olumlu etkiler	G1
	Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	3D modelleme kullanımı	Olumlu etkiler	ST1
	Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	Çağrı merkezi hizmeti, Damar bulma cihazı, Horizontal cihaz	Olumlu etkiler	KY1
Geliri Artırır	Verimliliği Artırır	Yüksek ölçekli MR kullanımı, robotik cerrahi, Kapsamlı Laboratuvar	Olumlu etkiler	ST2	

	Geliri Arttırır	Verimliliği Arttırır	Ultrasonik temizlik cihazı	Olumlu etkiler	D1
	Geliri Arttırır	Verimliliği Arttırır	Ağız içi tarayıcı kullanımı	Olumlu etkiler	D2

Tablo 4’te katılımcılar, medikal turizm kliniklerinde teknoloji kullanımının klinik performansa etkisinden bahsetmektedir. Genel itibariyle iki katılımcı dışında diğer katılımcılar teknoloji kullanımının geliri arttırdığını söylemektedir. Ancak katılımcı PE1, teknoloji kullanımın geliri arttırmadığından bahsetmektedir. Aynı zamanda katılımcı PE2, cihaz kullanımına göre geliri arttırabileceğini söylemektedir. Katılımcıların birçoğu teknoloji kullanımın, çalışan verimliliğini arttırdığından söz etmektedir. Ancak SE1 ve PE3, çalışanların teknoloji kullanımı bilgisine yeteri kadar sahipçe verimliliğini arttıracaklarını düşündüğünü belirtmektedir. Bütün katılımcılardan ayrısan PE1 teknoloji kullanımının çalışan verimliliğine herhangi bir etkisi olmayacağından söz etmektedir. Katılımcılardan PE1 dışında bütün katılımcılar, teknoloji kullanımının klinik performansı olumlu etkileyeceğini söylemektedir. Sadece katılımcı PE1, teknoloji kullanımın klinik performansı olumsuz etkilediğini düşündüğünü belirtmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Literatürde yapılan incelemeler sonrasında benzer araştırmalar görülmektedir. Gu ve diğerleri (2021) çalışmalarında medikal turizmde tele tıbbın hastalar için uzaktan teşhis ve takip açısından nasıl bir kolaylık sağladığını araştırdıkları görülmektedir. Çıkan bulgular doğrultusunda teletıp uygulamalarını kullanan hastalar için teşhis doğrulunda %20’lik bir iyileşme ve tedavi hatalarında ise %15’lik bir azalma olduğunun sonucuna ulaşmışlardır. Ghasemi ve diğerleri (2023) çalışmalarında, medikal turizmde çeşitli teknolojik müdahalelerin maliyet etkinliğini analiz etmektedir. Bu teknolojilerin maliyetleri düşürmekle kalmayıp aynı zamanda hastanede kalış sürelerini de kısalttığını ve böylece hasta memnuniyetini oldukça olumlu sonuçlara ulaşmaktadır. Chen ve diğerleri (2020) çalışmalarında, medikal turizm teknolojilerinin faydalarını vurgularken, veri güvenliği ve gizlilikle ilgili zorluklarında olabileceğini vurgulamaktadır. Veri güvenliğindeki ihlallerin hasta güvenliğini ve klinik performans sonuçlarını olumsuzlukta vurguladıkları görülmektedir.

Tema 1 Kullanılan Teknolojik Araç ve Uygulamalar

Sağlık turizminde sağlık hizmetlerinin kapasite ve gereklerine bakıldığında yüksek düzeyde teknolojiye gereksinim duyduğu görülmektedir. İleri düzey teknolojik donanımına sahip olan hastanelerin tercih edilebilirliğinin arttığı düşünülmektedir (Özsarı ve Karatana, 2013). Sağlık hizmetlerinin hızla dijitalleşmesiyle birlikte, medikal turizm destinasyonları ve medikal hizmet sağlayıcıları, kişiselleştirilmiş sağlık hizmetleri sunmak ve yeni turistleri çekmek için teknolojik yenilikleri kullanabilir. Örneğin, web siteleri, elektronik sağlık kayıt sistemleri veya kozmetik hizmetler için satış noktası sistemleri gibi bilgi sistemleri bulunmaktadır (Tyan, Guevera-Plaza ve Yagüe, 2021). Bu kapsamda bu çalışmada yer alan kliniklerdeki kullandıkları teknolojik araç ve uygulamalar, Ultrasonografi, Doppler, Bilgisayarlı Tomografi, MR, Endoskopi Cihazı, Mamografi, Konveksiyonel Grafi, Solunum Fonksiyon Testi, Respiratör, EKG, Biyokimya Cihazı ve Hemogram Cihazı, Laparoskopik Cihazlar, Anestezi Cihazı, Monitörler ve Sinir Stimülatörleri, Laringoskopi Cihazı, Kulak Aspiratörü, Odyometri Cihazı, Timpanometri Cihazı, Kulak Mikroskopu ve Stroboskopi Cihazı, DHI ve Safir FUE Yöntemi, Photoshop Uygulamaları, Lazer Cihazları, Epilasyon Cihazları, Leke Tedavileri için uygulanan Cihazlar, Liposuction Cihazları, Kameralar ve Koter Cihazları, Fraksiyonel Lazer, Liposuction Lazer ve J Plazma, Otorefraktometre Cihazı, Biyomikroskop ve Bilgisayarlı (Glokom) Göz Tansiyon Ölçüm Cihazı, CRM programı, 3D Modelleme Uygulaması, G5 Cihazı, Kapıtansyon Cihazı, Cilt Bakım Cihazı, Epilasyon Cihazı, Mobil Ultrason, Teletıp Uygulamaları, BT, Radyojel Cihazlar, Diş Beyazlatma Cihazı, Tarayıcıyla Ölçüm Cihazı, CAD CAM, 3D Dental Uygulamalar, Panoramik Cihazlar, Ağız İçi Tarayıcı, Endomotor ve RVG Cihazları olarak belirtilmektedir.

Öte yandan Doğramacı (2020) çalışmasında teletıp hizmetinin faydalı olduğunu, Sağlık Bakanlığı’nın verdiği hizmetin teletıp değil tele sağlık hizmeti olduğunu ve bu hizmetin “hasta hekim etkileşimini amaçlamadığından eksik kaldığını” ifade etmiştir.

Tema 2 Hasta Güvenliği ve Memnuniyetini Artırmak için Kullanılan Teknolojik Uygulamalar

Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Sağlıkta Kalite, Akreditasyon ve Çalışan Hakları Dairesi Başkanlığı'nın (2020) ortak çalışmasında hasta güvenliği açısından "ilaç güvenliği, cerrahi güvenlik, transfüzyon güvenliği, tesis güvenliği, düşmeler, radyasyon güvenliği, bilgi güvenliği" konularında istenmeyen olaylar gelişebileceğini ve bu risklere yönelik önlem alınması gerektiğini belirtmektedir. Bu çalışmada yer alan sağlık kuruluşlarının da bu talimatlar doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Buna yönelik çeşitli cihaz ve ekipman ve uygulamaların olduğu görülmektedir. Bunlar, radyasyondan koruyan zırh giydirmeye, elektronik kayıt sistemi, sosyal medya, doktor takvimi sitesi, kişiye özel tek kullanımlık cihaz kullanımı, estetikte ultrason yöntemi, kullanılan cihaz türlerinin kalitesi, internet sitesi ve canlı destek sistemi, CRM sistemleri kullanımı, cihazların bakımının sağlanması, Google anketler, sosyal güvenlik, tedavi sonrası görüşmelere devam edilmesi, Panoramik cihazlarda kurşun oda kullanımınıdır.

Tema 3 Teknoloji Kullanımındaki Avantaj ve Dezavantajlar

Doğan ve diğerlerinin (2021) çalışmalarında belirttiği gibi sağlık turizminde teknoloji kullanımının doğru teşhis, etkin tedavi, detaylı görüntüleme, yapay organ üretiminde verimlilik gibi konularda avantajları bulunmaktadır. Güzel ve diğerleri (2022) çalışmalarında sağlıkta yapay zeka kullanımının avantajlarının yanında dezavantajlarının da bulunduğuna dikkat çekmiştir. İş yükünü azaltması, süreçleri hızlandırması ve zaman ekonomisi sağlaması, tıbbi hatalar ve malpraktis davalarını azaltması konularını avantaj olarak ifade eden yazarlar, süreç sonucunda medikal işsizliğin artması, yapay zekânın duygudan yoksun olması, tıbbi hatalarda sorumlunun belirsizliği, maliyet gerektirmesi ve etik problemler şeklindeki konuları ise dezavantaj olarak kabul etmektedirler.

Tema 4 Medikal Turizm Kliniklerinde Teknoloji Kullanımı ve Klinik Performansı

Teknoloji Kullanımı ve Gelir Etkisi:

Sağlık turizminde teknoloji kullanımı, hasta deneyimi, çalışan verimliliği ve sağlanan hizmet kalitesini artırarak genellikle gelir artmasını sağlamaktadır. Teknolojiye yapılan yatırımlar, önemli olmakla birlikte, hasta memnuniyetinin artması, çalışan verimliliğinin artması ve rekabet avantajı gibi uzun vadeli faydalar genellikle gelir üzerinde olumlu etkiler bırakmaktadır (Čabinová vd., 2021). Bu çalışmada görüşülen kliniklerde, teknoloji kullanımının geliri arttırdığını göstermektedir. Tek bir katılımcı olumsuz yanıt verirken geri kalan katılımcılar genellikle olumlu yanıtlar vermiştir. Bu kapsamda teknoloji kullanımının gelir üzerinde olumlu sonuçlar bıraktığı görülmektedir.

Teknoloji Kullanımı ve Çalışan Verimliliği:

Sağlık kurumlarında kullanılan teknoloji ile birlikte yüksek standartlarda hizmet verilmesi amaçlanmaktadır. Verilen hizmetin başarılı olup olmadığının göstergesi ise verimlilik olarak kabul edilmektedir (Gür, Karakuş, Yeşilyurt ve Eren, 2023). Bu çalışmada da bu konuya çalışan verimliliği açısından yaklaşılmış olup görüşülen kliniklerde teknolojinin çalışan verimliliğini arttırdığı görülmüştür.

Teknoloji Kullanımı ve Rekabet Avantajı:

Ekiyor ve Arslantaş'ın (2015) çalışmalarında sağlık turizminde teknoloji kullanımı pazardaki diğer ülke ve kurumlar arası rekabette avantaj sağlayıcı rol oynadığı belirtilmiştir. Bu çalışmada da sağlık turizminde teknoloji kullanımının rekabet avantajı açısından değerlendirildiğinde, teknolojik cihazların klinikte birçoğunun bulunması, kullanılan teknolojilerin üst düzey olması, yeni teknoloji kullanım, bölgesel uyuşturmayı ultrason ile yapma ve iş kolaylığı, radyo frekans cihazı ile lokal ameliyat gerçekleştirmek, VIP çalışma sistemi, kalite farklı, doğru tanıtma ve kalite, kullanılan teknolojinin iyileşme süresini kısaltması ve daha rahat geçirmesi, J plazma cihazının kullanılması, no touch VR cihazı kullanımı, 3D modelleme kullanımı, çağrı merkezi hizmeti, damar bulma cihazı, horizontal cihaz, yüksek ölçekli MR kullanımı, robotik cerrahi, kapsamlı laboratuvar, ultrasonik temizlik cihazı, ağız içi tarayıcı kullanımı olarak görülmektedir.

Teknoloji Kullanımı ve Performans:

Sağlık turizminde teknoloji kullanımı, çalışan verimliliğini, hasta bakımını ve klinik performansı küresel ölçüde dönüştürmektedir. Teletıp, mobil uygulamalar ve hasta portalları, uluslararası hastaların konsültasyonlara, tedavi planlarına ve bakım sonrası takiplere uzaktan erişmesini sağlayarak katılımı ve bakımın sürekliliğini arttırmakta, böylece güveni teşvik etmekte ve hasta yolculuğunu kolaylaştırmaktadır (Vasey vd., 2022). Bu çalışmada teknoloji kullanımı ve performans sonuçlarına bakıldığında, hasta memnuniyeti ve güvenliği, çalışan verimliliği, gelir ve rekabet avantajının olumlu sonuçlar sağladığı görülmektedir. Genel itibariyle olumlu ancak bir katılımcı açısından olumsuzlukta bulunduğu görülmektedir.

Araştırmanın Önerileri

Benzer bir konu ile ilgili çalışma yapmayı planlayan araştırmacılara yönelik öneriler:

-Araştırmanın İstanbul sağlık turizmi destinasyonunu da içine alan detaylı bir araştırma yapılması önerilmektedir.

-Konunun diğer tarafı olan sağlık turistlerinin bakış açılarını anlamak için teknoloji ve performans değerlendirmesinin sağlık turistleri üzerinden yapılması.

Sektöre yönelik öneriler:

-Sağlık turizminde kalite standartlarının yerine getirilerek kaliteli hizmet anlayışının benimsenmesi.

-Sağlık kuruluşlarının (klinik, hastane vb.) teknolojik altyapılarını geliştirmelerine olanak sağlanması (avantajlı devlet kredileri)

-Online muayenelerin artması için gerekli teşvikler sağlanması

Araştırmanın Kısıtları

-Araştırmanın sadece İzmir'deki kliniklerde yürütülmesi araştırmanın en büyük kısıtı olarak görülmektedir.

-Teknolojinin maliyetli olmasından kaynaklı bütün kliniklerde her türlü teknolojinin bulunmaması, dolayısıyla detaylı bir değerlendirme yapılamaması (Yani tam anlamıyla teknoloji ve performans araştırmasının eksik kalması)

-Araştırmada performans kriteri olarak sadece gelir etkisi, çalışan verimliliği ve rekabet avantajı boyutlarının kullanılması

Kaynakça

- Abbas, J. R., O'Connor, A., Ganapathy, E., Isba, R., Payton, A., McGrath, B., ... & Bruce, I. A. (2023). What is virtual reality? A healthcare-focused systematic review of definitions. *Health Policy and Technology*, 12(2), 100741.
- Alberts, I., Hünermund, J. N., Prenosil, G., Mingels, C., Bohn, K. P., Viscione, M., ... & Rominger, A. (2021). Clinical performance of long axial field of view PET/CT: A head-to-head intra-individual comparison of the Biograph Vision Quadra with the Biograph Vision PET/CT. *European journal of nuclear medicine and molecular imaging*, 48, 2395-2404.
- Borges, A. F., Laurindo, F. J., Spínola, M. M., Gonçalves, R. F., & Mattos, C. A. (2021). The strategic use of artificial intelligence in the digital era: Systematic literature review and future research directions. *International journal of information management*, 57, 102225.
- Boz, M. S. (2019). *Eğitimde artırılmış gerçeklik uygulamalarının değerlendirilmesi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yeğitek ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü. Ankara.

- Bulut, A., & Şengül, H. (2019). Dünyada ve Türkiye’de sağlık turizmi. *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*.
- Büyüközkan, G., Mukul, E., & Kongar, E. (2021). Health tourism strategy selection via SWOT analysis and integrated hesitant fuzzy linguistic AHP-MABAC approach. *Socio-Economic Planning Sciences*, 74, 100929.
- Čabinová, V., Gallo, P., Pártlová, P., Dobrovic, J., & Stoch, M. (2021). Evaluating business performance and efficiency in the medical tourism: A multi-criteria approach. *Journal of Tourism and Services*, 12(22), 198-221.
- Carmigniani, J., & Furht, B. (2011). *Augmented reality: an overview*. Handbook of augmented reality, 3-46.
- Cham, T. H., Cheng, B. L., Low, M. P., & Cheok, J. B. C. (2020). Brand image as the competitive edge for hospitals in medical tourism. *European Business Review*, 33(1).
- Chen, L., Chen, P., & Lin, Z. (2020). Artificial intelligence in education: A review. *Ieee Access*, 8, 75264-75278.
- Chen, P. T., Lin, C. L., & Wu, W. N. (2020). Big data management in healthcare: Adoption challenges and implications. *International Journal of Information Management*, 53, 102078.
- Çelik, H., Baykal, N. B., & Memur, H. N. K. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.
- Darcy, S., McKercher, B., & Schweinsberg, S. (2020). From tourism and disability to accessible tourism: A perspective article. *Tourism review*, 75(1), 140-144.
- Davenport, T., & Kalakota, R. (2019). The potential for artificial intelligence in healthcare. *Future healthcare journal*, 6(2), 94.
- Doğan, D., Erol, T., & Mendi, A. F. (2021). Sağlık alanında karma gerçeklik. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (29), 11-18.
- Doğramacı, Y. G. (2020). Teletıp, sağlık turizmi ve uzaktan sağlık hizmetleri: Mesafeli sözleşmeler. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(2), 657-710.
- Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Ekiyor, A., & Arslantaş, S. (2015). Sağlık Sektöründe İşgören Motivasyonunun İnovasyon Performansına Etkileri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 113-136.
- Esiyok, B., Kurtulmuşoğlu, F. B., & Özdemir, A. (2018). Heterogeneity in the determinants of length of stay across middle age and senior age groups in thermal tourism. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 35(4), 531-540.
- Farooq, S., Reshi, M., & Farooq, B. (2024). *The Role of Augmented Reality (AR) and Virtual Reality (VR) in Medical Tourism*. In Impact of AI and Robotics on the Medical Tourism Industry (pp. 272-289). IGI Global.
- Fetscherin, M., & Stephano, R. M. (2016). The medical tourism index: Scale development and validation. *Tourism Management*, 52, 539-556.
- Ghasemi, M., Sahranavard, S. A., Alola, U. V., & Hassanpoor, E. (2023). Can cost and quality management-oriented innovation enhance patient satisfaction in medical tourist destination?. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 24(6), 806-835.
- Goudelocke, C., Xavier, K., Pecha, B., Burgess, K., Perrouin-Verbe, M. A., Krilin, R., ... & Nitti, V. (2023). Evaluation of clinical performance and safety for the rechargeable InterStim Micro device in overactive bladder subjects: 6-month results from the global postmarket ELITE study. *Neurourology and Urodynamics*, 42(4), 761-769.
- Gu, D., Humbatova, G., Xie, Y., Yang, X., Zolotarev, O., & Zhang, G. (2021). Different Roles of Telehealth and Telemedicine on Medical Tourism: An Empirical Study from Azerbaijan. *Healthcare* 2021, 9, 1073.

- Gür, Ş., Karakuş, K., Yeşilyurt, B., & Eren, T. (2023). Sağlık hizmetleri performans yönetiminde kritik başarı faktörlerinin AAS yöntemi ile değerlendirilmesi. *International Journal of Engineering Research and Development*, 15(1), 40-48.
- Güzel, Ş., Dömbekci, H. A., & Eren, F. (2022). Yapay zekânın sağlık alanında kullanımı: Nitel bir araştırma. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(4), 509-519.
- Hadian, M., Jabbari, A., Mousavi, S. H., & Sheikhbardsiri, H. (2021). Medical tourism development: A systematic review of economic aspects. *International Journal of Healthcare Management*, 14(2), 576-582.
- Healthcarebusinessclub "Tıp Eğitiminde Sanal Gerçeklik" Erişim: 16.04.2024: <https://healthcarebusinessclub.com/articles/healthcare-provider/technology/pros-cons-of-virtual-reality-vr-in-medical-education-training/>
- Kayabaşı, A., & Demirağ, F. (2023). Pazarlama alanında yapılan nitel araştırmaların geçerlilik ve güvenilirlik incelemesi. *Business Economics and Management Research Journal*, 6(1), 1-17.
- Kılıç, S. (2013). Örneklemeye yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6.
- Klimova, B. (2018). Senior tourism and its specifics. *Advanced Science Letters*, 24(4), 2550-2553.
- Koo, K. M., Wang, J., Richards, R. S., Farrell, A., Yaxley, J. W., Samaratunga, H., ... & Trau, M. (2018). Design and clinical verification of surface-enhanced Raman spectroscopy diagnostic technology for individual cancer risk prediction. *ACS nano*, 12(8), 8362-8371.
- Langley, A., & Meziani, N. (2020). Making interviews meaningful. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 56(3), 370-391.
- Lee, G. H., & Shin, S. Y. (2020). Federated learning on clinical benchmark data: performance assessment. *Journal of medical Internet research*, 22(10), e20891.
- Lunt, N., & Carrera, P. (2010). Medical tourism: assessing the evidence on treatment abroad. *Maturitas*, 66(1), 27-32.
- Mäkinen, H., Haavisto, E., Havola, S., & Koivisto, J. M. (2022). User experiences of virtual reality technologies for healthcare in learning: an integrative review. *Behaviour & Information Technology*, 41(1), 1-17.
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. Sage publications.
- Najjari, H., Didekhani, H., Mostaghimi, M., & Hosseini, S. M. (2021). Identifying and prioritizing the dimensions of medical tourism with emphasis on technological entrepreneurship. *Journal of Health Administration*, 24(1), 9-20.
- Neves, K., Tan, P. B., & Amaral, O. B. (2022). Are most published research findings false in a continuous universe?. *Plos one*, 17(12), e0277935.
- Opute, A., Irene, B. ve Iwu, G. (2020). Turizm hizmeti ve dijital teknolojiler: Değer yaratma perspektifi. *African Hospitality, Tourism and Leisure Journal*, 9 (2), 1-18.
- O'Rourke, B., Oortwijn, W., & Schuller, T. (2020). The new definition of health technology assessment: A milestone in international collaboration. *International journal of technology assessment in health care*, 36(3), 187-190.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özsarı, S. H., & Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. *Journal of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 24(2), 136-144.
- Park, C. W., Seo, S. W., Kang, N., Ko, B., Choi, B. W., Park, C. M., ... & Yoon, H. J. (2020). Artificial intelligence in health care: Current applications and issues. *Journal of Korean medical science*, 35(42).
- Pelegriñ-Borondo, J., Araújo-Vila, N., & Fraiz-Brea, J. A. (2020, December). Comparison of Spa Choice between Wellness Tourists and Healthcare/Medical Tourists. In *Healthcare* (Vol. 8, No. 4, p. 544). MDPI
- Pessot, E., Spoladore, D., Zangiacomi, A., & Sacco, M. (2021). Natural resources in health tourism: a systematic literature review. *Sustainability*, 13(5), 2661.

- Phuthong, T., Anuntavoranich, P., Chandrachai, A., & Piromsopa, K. (2022). Mapping Research Trends In Mobile Technology In Wellness Tourism Destination: A Bibliometric And Visualized Analysis. *Geo Journal Of Tourism And Geosites*, 45, 1693-1705.
- Pilkington, M. (2017). Can blockchain technology help promote new tourism destinations? The example of medical tourism in Moldova. The Example of Medical Tourism in Moldova (June 11, 2017).
- Qiao, G., Ding, L., Zhang, L., & Yan, H. (2022). Accessible tourism: A bibliometric review (2008–2020). *Tourism Review*, 77(3), 713-730.
- Ruslin, R., Mashuri, S., Rasak, M. S. A., Alhabsyi, F., & Syam, H. (2022). Semi-structured Interview: A methodological reflection on the development of a qualitative research instrument in educational studies. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*, 12(1), 22-29.
- Saglikteknoloji “Teknoloji Hastanelerin Geleceğini Nasıl Değiştirecek” Erişim: 05.010.2024: <https://www.saglikteknoloji.com/teknoloji-hastanelerin-gelecegini-nasil-degistirecek/>
- Sağ, I., Zengul, F. D., & Avcı, K. (2022). Determining public’s attitude toward medical tourism development: a scale proposal. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing*, 16(2), 243-259.
- Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü & Sağlıkta Kalite, Akreditasyon ve Çalışan Hakları Dairesi Başkanlığı (2020). *Sağlıkta Kalite Standartları: Hastane* (1. Baskı), Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Salehi-Esfahani, S., Ridderstaat, J., & Ozturk, A. B. (2021). Health tourism in a developed country with a dominant tourism market: the case of the United States’ travellers to Canada. *Current Issues in Tourism*, 24(4), 536-553.
- Sarker, M., Kasem, N., Wong, B. K. M., & Moghavvemi, S. (2022). Conceptualizing essential components affecting health tourism satisfaction in asia: Does context matter?. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 23(5), 1107-1135.
- Schmutz, J. B., Meier, L. L., & Manser, T. (2019). How effective is teamwork really? The relationship between teamwork and performance in healthcare teams: A systematic review and meta-analysis. *BMJ open*, 9(9), e028280.
- Sharma, A. (2024). *Artificial Intelligence for Smart Medical Tourism*. In *Artificial Intelligence for Smart Technology in the Hospitality and Tourism Industry* (pp. 157-180). Apple Academic Press.
- Stončkaitė, I. (2022). Baby-boomers hitting the road: The paradoxes of the senior leisure tourism. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 20(3), 335-347.
- Taylor, K. I., Staunton, H., Lipsmeier, F., Nobbs, D., & Lindemann, M. (2020). Outcome measures based on digital health technology sensor data: data-and patient-centric approaches. *NPJ digital medicine*, 3(1), 97.
- Thomason, J. (2021). Big tech, big data and the new world of digital health. *Global Health Journal*, 5(4), 165-168.
- Timur, B. (2018). Service quality, destination image and revisit intention relationships at thermal tourism businesses. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel*, 1(1), 38-48.
- Torous, J., Myrick, K. J., Rauseo-Ricupero, N., & Firth, J. (2020). Digital mental health and COVID-19: using technology today to accelerate the curve on access and quality tomorrow. *JMIR mental health*, 7(3), e18848.
- Tyan, I., Guevara-Plaza, A., Yagüe, M.I. (2021). The Benefits of Blockchain Technology for Medical Tourism. *Sustainability* 2021, 13, 1-12. <https://doi.org/10.3390/su132212448>
- Vasey, B., Nagendran, M., Campbell, B., Clifton, D. A., Collins, G. S., Denaxas, S., ... & McCulloch, P. (2022). Reporting guideline for the early stage clinical evaluation of decision support systems driven by artificial intelligence: DECIDE-AI. *bmj*, 377.
- Wang, H. Y. (2012). Value as a medical tourism driver. *Managing Service Quality: An International Journal*, 22(5), 465-491.
- Wang, H., Ghasemi, M., Ghadiri Nejad, M., & Khandan, A. S. (2023). Assessing the potential growth of Iran’s hospitals with regard to the sustainable management of medical tourism. *Health & Social Care in the Community*, 2023.

- Weasemedium, "2000'den 2023'e Türkiye de Sağlık Turizminin Gelişimi ve Ekonomik Etkileri" Erişim: 12.04.2024: <https://wease.medium.com/2000den-2023-ye-t%C3%BCrkiye-de-sa%C4%9Fl%C4%B1k-turizmi-nin-geli%C5%9Fimi-ve-ekonomik-etkileri-022c33660b18>
- Wohlgenannt, I., Simons, A., & Stieglitz, S. (2020). Virtual reality. *Business & Information Systems Engineering*, 62, 455-461.
- Wong, B. K. M., & Hazley, S. A. S. A. (2020). The future of health tourism in the industrial revolution 4.0 era. *Journal of Tourism Futures*, 7(2), 267-272.
- Yağoob, I., Salah, K., Jayaraman, R., & Al-Hammadi, Y. (2021). Blockchain for healthcare data management: opportunities, challenges, and future recommendations. *Neural Computing and Applications*, 1-16.
- Yıldız, S. (2017). Sosyal Bilimlerde Örnekleme Sorunu: Nicel Ve Nitel Paradigmalardan Örnekleme Kuramına Bütüncül Bir Bakış. *Kesit Akademi Dergisi*, (11), 421-442.
- Zarei, A., Asgharinajib, M., & Alipour, S. (2022). Web-based Information for Medical Tourism: Case Study of AriaMedTour Medical Tourism Company, Iran. *Journal of Modern Medical Information Sciences*, 8(1), 2-13.